

Grey Scale #13

DANES PICTA .COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. generała broni K. Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI TYŁÓW

JAWNE
SZLUBOWEGO

Egz. Nr 1

ppłk dypl. Władysław JAKUBISIAK

NIEKTÓRE PROBLEMY ZAOPATRYWANIA I OBSŁUGI
JENCÓW WOJENNYCH NA OBSZARZE FRONTU

(Skrypt)

09199
09199

BIBLIOTEKA NIKOWA USG WP
Archiwum Unit. i Sz. Frontal.
Nr ewid. 40413

WARSZAWA

STYCZEŃ

1967

40413

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. generała broni K. Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI TYŁÓW

JAWNE
SZCZEGÓLNY

Egz. Nr 1

ppłk dypł. Władysław JAKUBISIAK

NIEKTÓRE PROBLEMY ZAOPATRYWANIA I OBSŁUGI
JENCÓW WOJENNYCH NA OBSZARZE FRONTU

(Skrypt)

09199
09199

40413

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Sztabu
Nr ewid. 40413

WARSZAWA

STYCZEŃ

1967

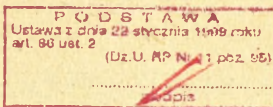
40413

122

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerozewskiego

JAWNE

KATEDRA TAKTYKI TYŁÓW

~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~
Egz. nr ... 1

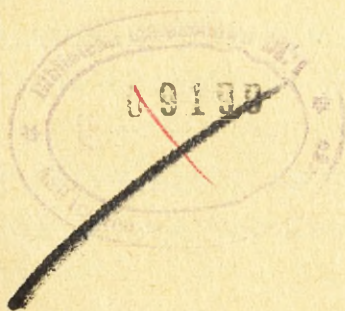
ZATWIERDZAM
SZEFA KATEDRY TAKTYKI TYŁÓW

gen. bryg. mgr Lesław DUDEK

Ameli nr 12657
D

ppłk dypl. Władysław JAKUBISIAK

NIEKTÓRE PROBLEMY ZAOPATRYWANIA I OBSŁUGI JEŃCÓW
WOJENNYCH NA OBSZARZE FRONTU.

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Ewid.

40413

WARSZAWA

STYCZEŃ

1967 r.

TREŚĆ SKRYPTU:

Wstęp

- I. Organa i sposoby ewakuacji jeńców wojennych.
 1. Organa ewakuacji jeńców wojennych.
 2. Punkty i obozy przejściowe ewakuacji jeńców wojennych.
 3. Ewakuacja jeńców wojennych na obszarze Frontu.
 4. Etapy ewakuacji jeńców z obszaru Frontu.
- II. Zakres i sposoby zaopatrywania i obsługi jeńców wojennych na obszarze Frontu.
 1. Zaopatrywanie i obsługa jeńców na szczeblach taktycznych.
 2. Zaopatrywanie i obsługa jeńców na szczeblach operacyjnych.

Załączniki:

- nr 1 - Wyciąg z regulaminu postępowania z jeńcami wojennymi /projekt/.
- nr 2 - Dyrektywa w sprawach I Białoruskiego Frontu, 13.10.1944 r. nr 0789 - dot. przygotowania do przyjęcia i wyznaczania jeńców do pracy w odpowiednich warunkach.
- nr 3 - Pismo Szefa Oddz. NKWD d/s jeńców woj. do Szefa Sztabu Polskiej Armii.
- nr 4 - Pismo Szefa Oddz. NKWD do Szefa Tyłów Polskiej Armii.
- nr 5 - Skład zasadniczej należności żywnościowej dla jeńców wojennych.

W S T F P

W wojnie każda strona walcząca stara się pomniejszyć potencjał wojenny strony przeciwnej. Strony walczące czynią to różnymi sposobami, a przede wszystkim przez walkę zbrojną, w której chodzi o zadanie przeciwnikowi jak największych strat bezpowrotnych i to zarówno w środkach walki jak i w ludziach. Dla jednej strony walczącej, straty bezpowrotne w ludziach - to zabici i tzw. "zaginieni", którzy zginęli przeważnie przez dostanie się do niewoli. Ci "zaginieni" - to przeważnie dla strony przeciwnej jeńcy wojenni.

W historii wojen różnie postępowano z jeńcami wojennymi; od włączania ich do rodów i plemion zdobywczych /na równych prawach z ich członkami/, aż do wybijania "w pień". Ze względów ekonomicznych i humanitarnych te ostatnie metody postępowania z jeńcami były szybko zaniechane.

W XVIII w. zaczęły kształtować się normy prawa zwyczajowego, dotyczące ochrony jeńców wojennych, w myśl których niewola nie jest "aktem zemsty" lecz jest "aktem prewencji".

W podręczniku oksfordzkim z 1880 r. autor określił, że: "niewola nie jest karą, którą nakłada się na jeńca, ani też nie jest aktem zemsty, jest ona jedynie chwilowym przetrzymaniem pozbawionym wszelkiego charakteru karnego"^{1/}.

Sprawa jeńców wojennych, jako bardzo istotne zjawisko wojny, została unormowana w międzynarodowym prawie traktatowym, jak: Konwencji Hańskiej z 1899 r., Konwencji Hańskiej z 1907 i Konwencji Genewskiej z 1929 r. Tę ostatnią Konwencję podpisały rządy: Polski, Niemiec hitlerowskich i innych krajów.

Jak wskazuje praktyka II wojny światowej, Niemcy hitlerowskie naruszały postanowienia Konwencji z 1929 r. Te fakty oraz charakter wojny spowodowały konieczność nowelizacji Konwencji Genewskiej z 1929 r. i dlatego też została opracowana i podpisana 12 sierpnia 1949 roku w Genewie nowa konwencja o traktowaniu jeńców wojennych. Konwencję tę Rada Państwa PRL ratyfikowała aktem z dnia 18 września 1954 roku.

1/ płk dypl. J. KRYWKO: "O organizacji służby porządkowej w czasie wojny." "Pajna Myśl Wojsk." nr 2/1962 r.

Paragraf 4 pkt 1 projektu regulaminu postępowania z jeńcami wojennymi ^{1/}określa:

"jeńcy znajdują się we władzy PRL, a nie we władzy poszczególnych osób lub jednostek /organów/ wojskowych, które wzięły ich do niewoli. Żołnierze Sił Zbrojnych PRL ponoszą odpowiedzialność za niezgodne z niniejszym regulaminem traktowanie jeńców".

W artykule 13-ym Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 roku o traktowaniu jeńców wojennych jest powiedziane: "jeńcy wojenni powinni być traktowani w sposób humanitarny"^{2/}.

Jakie osoby w rozumieniu Konwencji Genewskiej uważa się za jeńców wojennych określa wzmiankowany regulamin, z którego wyciąg przedstawiony jest w załączniku nr 1.

Na występowanie zagadnienia jeńców wojennych decydujący wpływ będzie wywierać charakter ewentualnej przyszłej wojny, jak również rodzaje działań wojennych. Spośród ocen charakteryzujących przyszłą wojnę, decydujący wpływ na występowanie problemu jeńców wojennych będą chyba wywierać takie jej czynniki, jak masowe powołanie ludności pod broń i stosowanie broni masowego rażenia. Masowe powołanie ludności spowoduje dużą liczebność armii walczących na froncie zewnętrznym i jeszcze liczniejsze wojska i różne organizacje militarne przeznaczone do działań na froncie wewnętrznym. We współczesnych warunkach możliwej równowagi sił na europejskim TDW i jednakowego utechniczenia ewentualnych stron walczących, ilość branych do niewoli jeńców wojennych będzie wzrastać proporcjonalnie do wzrostu przewagi nad przeciwnikiem. Jednocześnie z tym proporcjonalnie maleć będą własne straty, w tym i zaginięcia. Broń jądrowa na polu walki spowoduje nierównomierność, zarówno w czasie jak i w przestrzeni, w braniu do niewoli jeńców, ich masowy napływ na określonych kierunkach /z rejonów masowych porażen jądrowych/. Przy tym duża ilość spośród jeńców znajdujących się w strefie rażenia bmar będzie wymagać specjalnej pomocy medycznej.

Rodzaje działań wojennych lądowych wojsk operacyjnych w sposób bardzo wyraźny zróżnicują ilość wojsk przeciwnika branych do niewoli.

1 / Regulamin postępowania z jeńcami wojennymi /projekt/, MON Warszawa, styczeń 1966 r.

2/ Dziennik Ustaw PRL - załącznik do pr 38 z 1956 r. poz.171

W operacji zaczepnej Frontu, która może charakteryzować się wysokim tempem natarcia, działaniem wojsk na kierunkach i na tyłach przeciwnika, lądowaniem na tyły npla desantów taktycznych i operacyjnych, ciągłością działań bojowych - w powiązaniu z użyciem broni masowego rażenia - problem jeńców wojennych wystąpić może ze szczególną ostrością. Szybkie i śmiałe natarcie oddziałów i ZT może powodować masowy napływ jeńców. Ilość jeńców znacznie może się spotęgować od czasu przeniesienia działań wojennych na terytorium przeciwnika, gdzie również będą brane do niewoli wojska obrony terytorialnej.

Natomiast w operacji obronnej napływ jeńców może być znacznie mniejszy, gdyż branie jeńców wiąże się w zasadzie ze zdobywaniem terenu. W operacji obronnej napływ jeńców z rubieży kontaktu wojsk własnych z nieprzyjacielem będzie mieć miejsce najczęściej w wyniku kontrataków i przeciwuderzeń.

Przy zakładanym współcześnie charakterze działań wojennych, i to zarówno w operacji zaczepnej jak i obronnej, jeńcy wojenni mogą być brani nie tylko na froncie, lecz również w głębi ugrupowania operacyjnego wojsk, a więc w strefach tyłów armii i na całym obszarze Frontu. Na tyłach wojsk własnych będą likwidowane grupy dywersyjno-rozpoznawcze, pododdziały i oddziały wrogiej partyzantki, okrążone na tyłach zgrupowania npla oraz desanty taktyczne i operacyjne. Wprawdzie napływ jeńców /szczególnie w operacji zaczepnej/ wziętych do niewoli na tyłach wojsk operacyjnych może być mniejszy od ilości jeńców zdobytych przez oddziały i związki taktyczne /ZT/ pierwszego rzutu ugrupowania operacyjnego, ale na tyle pokazy, że warto go odnotować.

Tak więc można stwierdzić, że we współczesnej operacji, jeńców wojennych mogą brać do niewoli wojska wszystkich elementów ugrupowania bojowego i operacyjnego oraz jednostki wszystkich rodzajów wojsk i służb, nie wyłączając tyłów.

Powyższe stwierdzenia, oparte na przewidywaniach co do charakteru przyszłej wojny i operacji, wymagają przygotowania odpowiedniego systemu ewakuacji jeńców wojennych oraz sposobów i środków do ich zapatrywania i obsługi. System taki w naszej armii jest opracowany we wzmiankowanym projekcie regulaminu

i innych regulaminach i instrukcjach wojsk lądowych. Podstawowe założenia tego systemu w zakresie ewakuacji jeńców wojennych przedstawia kolejny rozdział skryptu.

I. ORGANA I SPOSOBY EWAKUACJI JEŃCÓW WOJENNYCH

1. Organa ewakuacji jeńców wojennych

W oddziałach i w związkach taktycznych ogólnowojskowych i poszczególnych rodzajów wojsk oraz tyłach armii i Frontu nie występują - wg obecnie obowiązującej struktury organizacyjnej - etatowe organa, których wyłącznym zadaniem byłoby zajmowanie się ewakuacją jeńców wojennych. Funkcje te wykonują dowódcy pododdziałów, oddziałów i ZT oraz ich sztaby.

Pierwszym organem ewakuacji jeńców wojennych są dowódcy i sztaby tych pododdziałów i oddziałów, które biorą jeńców wojennych. Zadaniem ich jest rozbrojenie poddających się grup w npla, polegające na odebraniu broni, amunicji, materiałów wybuchowych i innych podobnych materiałów oraz sprzętu wojskowego i dokumentów, z wyjątkiem kart i tabliczek tożsamości. Wszystkie rzeczy i przedmioty osobistego użytku, jak również hełmy, maski gaz i inne przedmioty wyposażenia służbowego dane do ochrony osobistej należy jeńcom pozostawić. Nie należy również odbierać jeńcom rzeczy i przedmiotów służących do ich ubrania i wyżywienia, nawet wtedy, gdy należą one do oficjalnego ekwipunku wojskowego.^{1/}

Uzbrojenie i wyposażenie pochodzące z rozbrojenia jeńców stanowi zdobycz wojenną i jako mienie państwowe podlega ewakuacji wg zasad postępowania ze zdobyczą wojenną. Zajmują się tym służby tyłowe wszystkich szczebli dowodzenia.

Następnym organem ewakuacji jeńców jest sztab dywizji lub oddziału działającego samodzielnie. Zadaniem sztabu dywizji w tym zakresie jest organizacja punktu zbiórki jeńców /PZJ/ oraz ochrona i ewakuacja jeńców.

1/ Artykuł 18 Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r.

W armii ogólnowojskowej i we Froncie występują etatowe organa WSW zajmujące się, między innymi, zagadnieniem jeńców wojennych, a to:

- w sztabie armii - zarząd WSW;
- w sztabie Frontu - szefostwo WSW^{1/}.

Organa WSW, wykorzystując siły i środki armijnej i frontowej brygady WSW^{2/} oraz współpracując ze sztabami ogólnowojskowymi i kwatermistrzowskimi armii i Frontu, organizują przejściowe obozy jenieckie oraz ochronę i ewakuację jeńców do obozów szczebli nadrzędnych, prowadzenie ewidencji jeńców, przydział oddziałów roboczych z jeńców do dyspozycji organów swych związków operacyjnych oraz informowanie MON o ilości jeńców wojennych w obozach przejściowych.

2. Punkty i obozy przejściowe ewakuacji jeńców wojennych.

W odróżnieniu od stałych obozów jenieckich organizowanych na obszarze kraju, wszystkie punkty zbiórki i obozy jenieckie tworzone na obszarze Frontu, stanowią etapy ewakuacji jeńców i jako takie mają charakter przejściowy. Pobyt jeńców w tych etapach powinien być możliwie jak najkrótszy^{3/}.

Współczesny manewrowy charakter działań bojowych powoduje że na szczeblach taktycznych, gdzie nie występują etatowe organa ewakuacji jeńców, dopiero w dywizji lub pułku działającym samodzielnie mogą być organizowane doraźnie punkty zbiórki jeńców wojennych /PZJ/. Sztab dywizji wyznacza miejsca na PZJ, z zasady za ugrupowaniem bojowym dywizji, z dala od elementów ugrupowania

-
- 1/W związkach operacyjnych Armii Radzieckiej i w 1 i 2 Armii WP organa do ewakuacji jeńców wojennych występowały w sztabach kwatermistrzowskich. W sztabach kwatermistrzowskich armii i Frontu były Oddziały NKWD podlegające odnośnym szefom tyłów. Wskazują na to założone dokumenty bojowe 1 AWP: nr 2 - Dyrektywa w sprawach I Frontu Białoruskiego; nr 3 i 4 - pismo Szefa Oddz. NKWD przy szefie tyłów I Frontu Białoruskiego do szefa sztabu 1 AWP i Kwat. 1 AWP
 - 2/ Armijne i Frontowe brygady WSW powstają na bazie brygad WOP. Pisze o tym gen.bryg. E. DOSTOJEWSKI w artykule na t.: "Struktura organizacyjna, zadania oraz podstawowe sposoby działania WOP" Myśl Wojskowa /tajna/ nr 2, MON 1963 r. str. 79.
 - 3/ Artykuł 20 Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r.

bojowego i tyłów oraz dróg dowozu i ewakuacji, jak również poza zasięgiem ognia artylerii npla. Miejsce na POJ nie powinno być wybierane w lesie, bagnach, zaroślach, moczarach lub wysokich uprawach na polach. Na tego rodzaju obiekt najlepiej nadają się ogrodzone place, stadiony, a w chłodnych i deszczowych porach - baraki, oddzielnie stojące budynki, majątki /PGR/ itp.

W armii i Froncie organa WSW posiadają w swoim składzie komendy przejściowych obozów jenieckich /POJ/. W armii organizuje się jeden przejściowy obóz jeniecki /APOJ/, a we Froncie 2 - 3 FPOJ.

W skład komendy POJ powinni wchodzić:

- komendant;
- zosa komendanta d/s politycznych z podległą sekcją informacyjno-wychowawczą;
- dowódca ochrony obozu z podległym mu pododdziałem ochrony;
- kwatermistrz wraz z sekcją administracyjno-gospodarczą i pododdziałem obsługi;
- starszy lekarz obozu.

W armii i Froncie organa WSW wybierające miejsca na POJ powinny kierować się następującymi czynnikami:

- a/ miejsce na POJ powinno znajdować się za ugrupowaniem operacyjnym armii /Frontu/ i z dala od takich elementów jak: drugiego rzutu, odwodów, elementów wojsk rakietowych, lotnisk, baz tyłowych armii i Frontu oraz stanowisk dowodzenia;
- b/ powinno ono znajdować się w pobliżu dróg ewakuacji jeńców i stacji kolejowych na liniach czynnych lub odbudowywanych oraz w pobliżu rejonu rozmieszczenia brygady WSW armii /Frontu/;
- c/ powinno być położone na kierunku mało aktywnych działań bojowych wojsk własnych i npla;
- d/ miejsce na POJ powinno ponadto spełniać inne wymogi, jak: stworzenie jeńcom warunków bezpieczeństwa, ochrony zdrowia i niezbędnych warunków bytowych w konkretnych warunkach klimatycznych i pory roku. Zgodnie z Konwencją Genewską nie powinny to być również więzienia, a wszelkie inne pomieszczenia, użyte do tego celu, powinny bezwzględnie znajdować się na lądzie stałym.

Wstępny wybór miejsca na POJ i ich przesuwanie powinno być uzgodnione z szefem sztabu i kwatermistrzem armii. /Frontu/.

Spośród 2 - 3 POJ we Froncie, jeden powinien pozostać w odwodzie, w gotowości do rozwinięcia obozu na obszarze tyłów Frontu, bądź na kierunku działania którejś z armii pierwszego rzutu, lub na kierunku wchodzącej do bitwy armii z drugiego rzutu Frontu.

Dywizyjny PZJ w natarciu powinien zmieniać swoje miejsce rozlokowania jeden raz na dobę. Armijny POJ w operacji zaczepnej powinien przesunąć się w ślad za nacierającą armią po 1 - 2 dniach pobytu na jednym miejscu, natomiast frontowy POJ - po 3 - 4 dniach.

Dywizyjne PZJ i POJ armii i Frontu zmieniają swoje miejsce rozmieszczenia po wywakuowaniu posiadanych jeńców lub przekazaniu ich na miejsca nadrzędnym organom ewakuacji jeńców. Przegrupowanie PZJ lub POJ wraz z jeńcami możliwe jest tylko w działaniach obronnych.

Każda zmiana miejsca rozmieszczenia PZJ i POJ powinna być poprzedzona rekonesansem nowego rejonu, przygotowaniem niezbędnych pomieszczeń, opracowaniem planu ochrony jeńców oraz wybo-rem oddzielnych dróg do ewakuacji jeńców. Nowe miejsce PZJ i POJ powinno być podane do wiadomości zainteresowanym szczeblom podległym i szczeblowi nadrzędnemu.

3. Ewakuacja jeńców wojennych na obszarze Frontu.

Ewakuacja jeńców wojennych polega na usunięciu ich z pola walki w najkrótszym czasie do punktów zbiórki, a następnie do przejściowych, rozdzielczych lub stałych obozów rozmieszczonych w głębi strefy armii, obszaru Frontu lub na obszarze kraju. Jeńców wziętych do niewoli dowódcy pododdziałów wysyłają pod konwojem do miejsca wskazanego przez sztab oddziału. Zatrzymanie jeńców w pododdziale nie powinno trwać dłużej niż wymaga tego ich rozbrojenie, odebranie dokumentów wojskowych i ewentualnie konieczność przesłuchania. Ewakuację jeńców ze szczebla oddziału z zasady organizują organa szczebla nadrzędnego własnymi siłami i środkami. Tylko w wyjątkowych sytuacjach można nakazać ewakuację jeńców siłami i środkami jednostek podległych.

Na punktach zbiórki jeńców wojennych dywizji /pułku/ - oprócz przedsięwzięć związanych z przetrzymaniem jeńców - dokonuje się:

- a/ odbioru jeńcom pieniędzy w polskiej i obcych walutach, przedmiotów i papierów wartościowych oraz kosztowności, za wyjątkiem przedmiotów użytku osobistego, przedmiotów kultu, pamiątek rodzinnych itp.^{1/} Odebrane walory stanowią nadal własność jeńców lecz podlegają zdeponowaniu: w czasie ewakuacji - u oficera - dcy konwoju, a w obozie - u oficera służby finansowej obozu. W tym celu już na PZJ sporządza się dokładny spis wartości i dokumentów odebranych, z których jeden /spis/ podpisany przez dca konwoju pozostaje w sztabie oddziału /dywizji/, a drugi wraz z walorami otrzymuje dca konwoju;
- b/ segregacji jeńców wojennych na zdrowych i chorych^{2/} oraz na grupy oficerów, podoficerów i szeregowców oraz osób, które dobrowolnie przeszły na naszą stronę;
- c/ imienne^go spisujeńców oficerów i ilościowe^go wykaz^u podoficerów i szeregowców oraz ewidencji osób, które dobrowolnie przeszły na naszą stronę;
- d/ Przesłuchaniu jeńców wojennych.

Ewakuację jeńców na szczeblach operacyjnych oraz do obozów przejściowych i stałych na obszarze kraju organizują i wykonują organa WSW armii i Frontu. Organa WSW w POJ armii i Frontu wykonują w stosunku do jeńców wojennych te same czynności co komendy PZJ, a ponadto organizują:

- a/ pracę oświatowo - wychowawczą;
- b/ pracę wywiadowczą i kontrwywiadowczą;
- c/ odpowiednie warunki bytowe, pomoc medyczną itp.;
- d/ informowanie MON o ilości jeńców znajdujących się w POJ.

Ewakuacja jeńców na szczeblach taktycznych i operacyjnych może być dokonywana marszem pieszym, transportem samochodowym, kolejowym, morskim i ewentualnie lotniczym.

Ze względu na temat, nie jest celem tej pracy przedstawienie sposobów konwojowania i ochrony jeńców w czasie ich ewakuacji, ale celowe jest podać jaki udział w ewakuacji jeńców przypada organom dowodzenia tyłami.

-
- 1/ Lekarzom strony przeciwnej znajdującym się wśród jeńców nie odbiera się indywidualnych narzędzi lekarskich niezbędnych do wykonywania ich funkcji.
 - 2/ O ewakuacji rannych i chorych jeńców będzie traktował rozdział III.

Do ewakuacji jeńców marszem pieszym obowiązkiem kwatermistrzów właściwych szczebli dowodzenia jest wyznaczenie dróg ewakuacji jeńców. Drogi te nie powinny pokrywać się z drogami manewru wojsk, ani też drogami dowozu i ewakuacji.

Drogi ewakuacji jeńców powinny przebiegać między PZJ, POJ armii i Frontu oraz między tymi ostatnimi, a obozami na obszarze kraju. Ponadto drogi te powinny omijać rejonny rozmieszczenia wojsk i tyłów, kompleksy leśne i duże skupiska ludności cywilnej, szczególnie na terytorium przeciwnika.

Przy ewakuacji jeńców transportem samochodowym, kolejowym, morskim lub lotniczym, kwatermistrzowie odpowiednich szczebli i podległe im organa komunikacji wojskowej /w armii i Froncie/ mają obowiązek zaplanować i przydzielić /na zapotrzebowanie odnośnych organów WSW/ niezbędne samochody, transporty kolejowe, statki morskie lub inne środki transportowe. Zwykle, ze względu na trudności transportowe, będą to środki wykorzystywane po wykonaniu zadań dowozowych i innych zadań lub transport udający się do tyłów szczebli nadrzędnych.

Ponadto zadaniem organów dowodzenia tyłami będzie wyznaczenie:

- a/ miejsc załadowania jeńców na transport, jak: stacje kolejowe, porty lub przystanie, lotniska /lądowiska/ itp.;
- b/ dróg wyprowadzających od PZJ i POJ do w/w miejsc załadowania;
- c/ terminów załadowania jeńców na określony transport, wykorzystania dróg, przepraw oraz terminów zwolnienia transportu przez komendy PZJ i POJ.

Nie należy przydzielać do ewakuacji jeńców transportu używanego do przewozu własnych żołnierzy oraz do przewozu żywności. Transport użyty do ewakuacji jeńców powinien być po wy-

korzystaniu doprowadzony do należytej czystości. Mniejsze ilości transportu samochodowego do ewakuacji jeńców i potrzeb konwoju przydzielają, komendzie POJ, brygady WSW armii /Frontu/ lub inne oddziały, które zaopatrują i obsługują POJ danego szczebla.

4. Etapy ewakuacji jeńców z obszaru Frontu.

Z przejściowych obozów jenieckich Frontu, a niekiedy nawet bezpośrednio z POJ armii jeńcy są ewakuowani do rozdzielczych /ROJ/ lub stałych /SOJ/ obozów jenieckich na obszarze kraju. W rozdzielczym obozie jeńcy odbywają kwarantannę, podlegają dalszej segregacji wg narodowości i rozdzielani do stałych obozów jenieckich. Obozy rozdzielcze podlegają dowództwu okręgu wojskowego lub bezpośrednio Ministerstwu Obrony Narodowej. W stałych obozach jeńcy przebywają aż do czasu ich repatriacji. Obozy te podlegają MON.

Na tle przedstawionego systemu ewakuacji jeńców wojennych, w kolejnym rozdziale skryptu, zostaną omówione podstawowe zasady i sposoby zaopatrywania i obsługi jeńców przez wojska operacyjne na obszarze Frontu.

II. ZAKRES I SPOSOBY ZAOPATRYWANIA I OBSŁUGI JEŃCÓW WOJENNYCH NA OBSZARZE FRONTU.

Punkty zbiórki jeńców i przejściowe obozy jenieckie to - z jednej strony - komendy i pododdziały własnych wojsk, a z drugiej strony - jeńcy wojenni. Uczyńnienie tego rozgraniczenia na wstępie wydaje się niezbędne, z uwagi na zróżnicowany zakres zaopatrywania, obsługi i różne zasady obowiązujące w tym względzie. Zaopatrywanie i obsługa własnego personelu punktów i obozów jenieckich odbywa się wg zasad i przepisów znanych i dlatego zagadnienie to będzie w zasadzie pominięte, a główna uwaga będzie skupiona na jeńcach.

Zaopatrywanie jeńców wojennych ogranicza się do ich wyżywienia, umundurowania oraz zapewnienia środków higieny i zaopatrzenia kwaterunkowego.

Obsługa jeńców wojennych, to głównie pomoc medyczna oraz stworzenie jeńcom wojennym warunków do kąpieli, prania i napraw umundurowania.

1. Zaopatrywanie i obsługa jeńców na szczeblach taktycznych.

Zakładany krótki czas przebywania jeńców w PZJ szczebli taktycznych spowodował brak specjalnych, etatowych organów zajmujących się jeńcami wojennymi. Jak już wspomniano w rozdziale II organa ewakuacji jeńców są wyznaczone doraźnie, w miarę brania przeciwnika do niewoli. W związku z tym nie ma również etatowych organów przeznaczonych wyłącznie do zaopatrywania i obsługi jeńców. Zadania te, zgodnie z obowiązującymi regulaminami i instrukcjami, są nałożone na służby kwatermistrzowskie oddziałów i ZT.

Instrukcja o organizacji i pracy tyłów taktycznych, /MON, Sztab Kwat. 24/60, Warszawa 1960 r. str. 45/ mówi, że:

"Zaopatrywanie jeńców wojennych znajdujących się na dywizyjnym punkcie zbiórki odbywa się na podstawie zarządzenia kwatermistrza dywizji zgodnie z obowiązującymi zasadami i według ustalonych należności".

Żołnierze przeciwnika i osoby im towarzyszące więci do niewoli powinni posiadać przy sobie własną, rezerwową /uro/ rację żywności oraz umundurowanie i niezbędny ekwipunek. Zaopatrzenie to nie powinno stwarzać konieczności zaopatrywania jeńców podczas ich przebywania na szczeblu taktycznym. Jednakże z zasady znajdzie potrzeba wydania jeńcom wody do picia, a nawet żywności na czas ewakuacji do POJ, szczególnie wtedy, gdy ewakuacja będzie się odbywać marszem pieszym. Również może zaistnieć potrzeba uzupełnienia jeńcom braków niezbędnego umundurowania i obuwia. W tym zakresie cytowana instrukcja określa: "W razie konieczności jeńców zaopatruje się w umundurowanie i obuwie zdobywcze i używane".

Obsługa jeńców na szczeblach taktycznych sprowadza się w zasadzie do ewakuacji rannych, chorych, przeprowadzenia zabiegów specjalnych oraz udzielenia pomocy lekarskiej.

Ewakuacja rannych i chorych jeńców z pola walki, w zależności od stopnia zranienia /choroby/, będzie przebiegać dwoma strumieniami. Pierwszy - to lekko ranni i chorzy więci do niewoli, w grupach lub pojedynczo /"z bronią w rękę"/ przez pododdziały i oddziały własne.

Chorzy i ranni jeńcy, po udzieleniu im pierwszej pomocy

/jeśli takowej nie otrzymali we własnych pododdziałach, grupach, będą ewakuowani wraz ze zdrowymi jeńcami do PZJ.

Drugi strumień - to ciężko i średnio ranni jeńcy, zebrani przez personel naszych pododdziałów medycznych na polu walki. Ten strumień ewakuacji rannych i chorych jeńców może przebiegać poprzez etapy własnej ewakuacji medycznej lub bezpośrednio z pola walki do PZJ.

W wypadku ewakuacji rannych i chorych jeńców do własnych etapów medycznych należy przestrzegać zasady, że: po pierwsze - jeńców należy ewakuować w drugiej kolejności, po własnych żołnierzach, naturalnie jeżeli transport nie pozwala na ewakuację jednoczesną; a po drugie - jeńców nie ewakuować jednocześnie w tym samym środku ewakuacji i nie leczyć w tym samym pomieszczeniu co żołnierzy własnych.

Przy użyciu bmar we współczesnej operacji zaczepnej możliwy jest masowy napływ do niewoli żołnierzy przeciwnika, wśród których może występować znaczna ilość porażonych, którzy nie przeszli zabiegów specjalnych. Dlatego też na PZJ należy przewidzieć i organizować punkty zabiegów specjalnych /PZS/ dla odkażania i dezaktywacji jeńców, ich umundurowania i ekwipunku oraz zgromadzić w tym celu niezbędny sprzęt i materiały.

We współczesnych działaniach bojowych możliwe jest branie do niewoli dużych ilości jeńców porażonych w "rejonach porażen jądrowych" oraz skupionych w różnego rodzaju polowych szpitalach i punktach medycznych npla. Wydaje się, że do likwidacji skutków wśród wojsk npla, po uderzeniach bmar z naszej strony i szybkim opanowaniu tych rejonów, nie należy angażować pododdziałów medycznych szczebli taktycznych ani grup awaryjno-ratunkowych z oddziałów i ZT, gdyż środki te są stosunkowo niewielkie i zajęte będą bieżącą ewakuacją, a ponadto w każdej chwili może zaistnieć potrzeba użycia ich do likwidacji skutków na rzecz własnych wojsk. Tak więc likwidacją skutków własnej bmar, jak również jeńcami wziętymi do niewoli w zdobytych szpitalach i punktach medycznych powinny zajmować się w zasadzie wyższe szczeble, tj. armia i Front.

Zakres udzielania pomocy medycznej jeńcom we własnych taktycznych etapach ewakuacji medycznej¹ na PZJ określa szef służby zdrowia dywizji. Do udzielenia pomocy medycznej jeńcom

wykorzystuje się znajdujący się wśród nich personel medyczny oraz posiadane przez nich leki i opatrunki.

Śród dużej ilości rannych i porażonych jeńców znaczna część z nich nie będzie mogła być /ze wskazań życiowych/ ewakuowana natychmiast na dalsze etapy. W takim wypadku szczebel nadrzędny powinien przejąć tych rannych od dywizji na miejscu i otoczyć ich opieką medyczną /przy pomocy np. grup hospitalizacyjnych/ do czasu zaistnienia możliwości dalszego ich ewakuowania.

Strona organizacyjna zaopatrywania i obsługi medycznej jeńców przez kwatermistrza dywizji może być rozwiązana w dwojaki sposób: pierwszy to bezpośrednie zaopatrywanie z DPZ i obsługa na DPM, a drugi - za pośrednictwem jednego z oddziałów gospodarczych dywizji. Przy pierwszym sposobie zadaniem /na stałe/ kwatermistrz dywizji może obarczyć szefów służb kwatermistrzowskich dywizji. Drugi sposób nie może być, jak się wydaje, stałym zadaniem określonego oddziału gospodarczego dywizji, ze względu na możliwą ciągłą zmianę położenia wojsk i różne ich zadania bojowe, lecz może być tylko jego zadaniem doraźnym. Zaopatrywanie i obsługa PZJ, jako zadanie stałe, może być zlecane jednostkom tyłowym dywizji, np. batalionowi transportowemu, medycznemu lub batalionowi napraw.

2. Zaopatrywanie i obsługa jeńców na szczeblach operacyjnych.

Przejściowe obozy jenieckie w armii i Froncie mogą występować jako etatowe jednostki posiadające swój numer i uprawnienia oddziałów gospodarczych. POJ posiadają większy zakres potrzeb w zaopatrzeniu. Przejściowe obozy w odróżnieniu od PZJ, potrzebują zaopatrzenia żywnościowego, mundurowego, kwaterunkowego, medycznego, inżynieryjnego, chemicznego itp., a ponadto komendy obozów muszą dysponować amunicją do broni ręcznej i maszynowej.

Przy urządzeniu obozu jenieckiego na pierwszy plan wyłaniają się potrzeby związane z zakwaterowaniem jeńców, urządzeniem pomieszczeń do przyrządzania strawy, na izbę chorych i inne urządzenia^{ia} sanitarne, na warsztaty naprawy umundurowania i obuwia, pomieszczenia dla komendy i administracji obozu, na wartownię i pomieszczenia dla pododdziałów ochrony i obsługi, na magazyny itp.

Przejściowy obóz jeniecki powinien posiadać niezbędny ruchomy sprzęt kwaterunkowy do wykorzystywania go w warunkach polowych, tak, aby warunki zakwaterowania jeńców były tak samo korzystne jak warunki zapewniane /pod tym względem/ własnym wojskom rozmieszczonym w tym samym rejonie. Mogą to być ziemianki, namioty obozowe, pomieszczenia barakowe lub stałe. Pomieszczenia obozowe powinny być oświetlone i, jeśli zachodzi potrzeba, ogrzane oraz zapewniające jeńcom warunki ochrony i odpoczynku.

Jeńcom wojennym, zgodnie z przepisami żywnościowymi, przysługuje wyżywienie wg rdz "J", która waży 1648 g i posiada wartość odżywczą 2643 kalorii netto^{1/}, z wyjątkiem rannych i chorych przebywających w szpitalach polowych lub stacjonarnych, którym przysługuje żywienie wg należności "L" o wartości odżywczej 4.223 kalorii netto, a za zezwoleniem lekarza również 10 papierosów oraz 0,2 pudełka zapalek dziennie.

Należność żywnościową jeńcom wydaje się w zasadzie w postaci gorącej strawy, którą przygotowuje się w kuchniach polowych lub stałych przez kucharzy wydzielonych spośród jeńców wojennych. Jeńcy powinni mieć też stworzone warunki do indywidualnego przyrządzania żywności z produktów będących w ich posiadaniu. Jeńcom wykonującym pracę przysługuje dodatkowa żywność o równowartości 300 - 500 kalorii, stosownie do wykonywanej pracy.

Jeńcom należy również dostarczać pod dostatkiem wody nadającej się do picia. Spożywanie posiłków powinno odbywać się w oddzielnych jadalniach dla załogi obozu i oddzielnie dla jeńców, a wśród jeńców w oddzielnych jadalniach dla oficerów, podoficerów i szeregowców.

W obozach jenieckich, dla zapewnienia ciągłości wyżywienia, należy zgromadzić i utrzymywać zapasy żywnościowe. Ilość stale utrzymywanych racji dziennych w POJ nie jest obecnie określona przepisami, a zatem kwatermistrze armii i Frontu będą

1/ Przepisy o stosowaniu należności żywnościowych w czasie wojny.

Żyw. 31/60, W-wa wyd. MON 1961 r. str. 32:

Skład zasadniczej należności dla jeńców wojennych "J" - załącznik nr 5.

zobowiązani - już przed wejściem wojsk armii /Frontu/ do bitwy - ustalić te wielkości. I tak np. w I Froncie Białoruskim, w okresie przygotowania ofensywy styczniowej 1944 r., nakazano zgromadzić zapas nienaruszalny dla armijnego punktu zbiórki jeńców /1 A WP/ w ilości 5.000 rdz, a dla frontowego punktu zbiórki /odpowiednik ROJ/ - 10.000 rdz, natomiast we frontowym obozie jeńców /odpowiednik POJ Frontu - 30.000 rdz^{1/}.

Wyżywienie i wodę dla jeńców oraz konwoju w czasie ewakuacji z armijnych POJ do frontowych POJ, a z tych do ROJ na obszarze kraju zapewnia komenda obozu odsyłającego jeńców. Podczas ewakuacji marszem pieszym i transportem samochodowym należy robić odpoczynki dla wydania gorącej strawy. Przy ewakuacji jeńców /każdym transportem/ należy powiadomić komendę obozu docelowego o ilości ewakuowanych jeńców i terminie ich przybycia, aby mogła ona poczynić niezbędne przygotowania dla przyjęcia, zakwaterowania i wyżywienia jeńców.

W POJ jeńcom należy zapewnić brakującą odzież, bieliznę oraz brakujące obuwie i koce, a jeśli zajdzie potrzeba również zaopatrzenie obozowe. Praktyka ostatniej i nie tylko ostatniej wojny wskazuje, że jeńcy posiadają w zasadzie własny ekwipunek /umundurowanie, obuwie, a nawet koce czy płaszcze-peleryny/, tym niemniej może zajść potrzeba uzupełnienia im braków w tych przedmiotach, a szczególnie jeśli chodzi o obuwie, skarpety, czapki, a w porach chłodnych również płaszcze. Dla zaopatrzenia jeńców w umundurowanie wykorzystuje się przede wszystkim umundurowanie armii nieprzyjacielskich zdobyte przez wojsko własne i sojusznicze, a jeśli takich zapasów brak w armijnych i frontowych składach mundurowych, to należy zaopatrzyć POJ w zapasy umundurowania własnego pochodzące z naprawy. POJ należy również zaopatrzyć w materiały i urządzenia do naprawy umundurowania i obuwia.

Dla naprawy umundurowania w obozach należy organizować warsztaty szewsko-krawieckie, wykorzystując w tym celu rzemieślników spośród jeńców wojennych.

1/ Patrz dyrektywa kwatermistrza I Frontu Białoruskiego z 14.10.1944 r. nr 0789, pkt. 4-5, zał. nr 2.

Normy zapasów umundurowania, obuwia oraz narzędzi i materiałów naprawczych również nie są określone przepisami obecnymi. Ilości te będą musiały być uregulowane doraźnymi zarządzeniami kwatermistrzów armii i Frontu przed rozpoczęciem operacji.

Inne rodzaje zaopatrzenia jednorazowego użytku, których potrzeby wyłaniają się doraźnie, jak: zaopatrzenie inżynieryjne, chemiczne, medyczne, amunicja i inne, POJ otrzymują od organów zaopatrujących na podstawie zapotrzebowań.

Za obsługę medyczną jeńców w POJ odpowiada starszy lekarz /lekarz/ obozu. Organizuje on w POJ ambulatorium i izbę chorych. Do obsady personalnej tych urządzeń wykorzystuje się lekarzy i sanitariuszy spośród jeńców. Najstarszy /spośród nich/ stopniem lekarz odpowiada za pracę jenieckiego personelu medycznego. Lekko ranni i chorzy jeńcy mogą być leczeni w POJ. Natomiast chorzy jeńcy przebywający w POJ lub ci, którzy zachorowali w toku ewakuacji, a których stan zdrowia wymaga specjalnego leczenia /operacji lub leczenia szpitalnego/ należy kierować do odpowiedniego szpitala w BSzFr /wydzielonego przez szefa służby zdrowia Frontu/ lub szpitala wojskowego czy cywilnego wskazanego przez szefa służby zdrowia OW. Szpital taki obowiązany jest przyjąć jeńca na leczenie na podstawie skierowania komendy POJ lub dowódcy konwoju. Po zakończeniu leczenia szpital przekazuje jeńca do obozu jenieckiego, zaopatrując go w odpowiednie zaświadczenie lekarskie. Do wyznaczonych szpitali w bazach szpitalnych Frontu napływają ranni i chorzy jeńcy nie tylko z POJ, lecz, jak już wzmiankowano, przede wszystkim i w największej ilości z pola walki etapami ewakuacji medycznej własnych wojsk.

Największą troską służby zdrowia obozu jenieckiego powinno być niedopuszczenie do powstania w obozie chorób zakaźnych. W tym celu, obok zwracania uwagi na warunki bytowe jeńców, należy przestrzegać higieny i stosować zabiegi profilaktyczne. Zagadnienie to jest o tyle ważniejsze, niż w ostatniej wojnie, że wielu spośród jeńców może ulec przed dostaniem się do niewoli napromienieniu na skutek stosowania bmar na polu walki, a, jak wiadomo, organizm, który wchłonął określoną dawkę

promieniowania radioaktywnego, zostaje osłabiony i przez to mniej odporny na choroby zakaźne.

W POJ należy stworzyć jeńcom warunki do utrzymania higieny osobistej, a więc możliwość mycia, kąpieli, prania, zmiany bielizny itp. W obozie może być też niezbędna kontrola dozymetryczna jeńców oraz dezaktywacja i odkażanie ich umundurowania i ekwipunku.

Służba zdrowia armii i Frontu powinna przyjąć na siebie organizację ewakuacji i leczenia wziętych do niewoli rannych i chorych jeńców w dużych skupiskach /szpitalach i punktach medycznych/. Również likwidacja skutków własnych uderzeń bmar na npla, po opanowaniu rejonów porażen przez oddziały i ZT pierwszego rzutu, powinna być bezpośrednim zadaniem sił i środków armii i Frontu, ponieważ oddziały i ZT nie mają do tego celu wystarczających środków oraz praca taka kolidowałaby z ich zadaniami. Armia i Front, oprócz własnych sił i środków, mogą wykorzystać do tego celu siły i środki zdobyte, jak również siły i środki społecznej służby zdrowia i to zarówno na własnym terenie, jak i na terenie przeciwnika.

Za zaopatrywanie i obsługę POJ armii i Frontu odpowiada kwatermistrzostwo tych szczebli dowodzenia.

Zaopatrywanie POJ może być zorganizowane w różny sposób, w zależności od warunków operacyjnych. Jednym ze sposobów może być potraktowanie POJ jako samodzielnych oddziałów gospodarczych i zaopatrywanie ich bezpośrednio ze składów RBA /w armii/ i z baz Frontu /we Froncie/ na podstawie przydziałów materiałowych. Sposób ten ma tę ujemną stronę, że pomnaża ilość jednostek, którymi bezpośrednio musi się zajmować kwatermistrzostwo armii /Frontu/.

Drugi sposób, to przydział POJ na zaopatrzenie i bezpośrednią obsługę do brygad WSW armii /Frontu/. Sposób ten, w odróżnieniu od pierwszego, idzie po linii tworzenia "zgrupowań zaopatrzeniowych", co znacznie ułatwia pracę tyłowych organów dowodzenia armii i Frontu oraz ich baz zaopatrzeniowych. Ten drugi sposób, który generalnie wydaje się lepszy, może napotykać na trudności realizacji z uwagi na to, że we Froncie jest jedna brygada WSW, a natomiast 2 lub 3 POJ, które w toku operacji mogą być rozmieszczone na odległościach nawet kilkuset kilome-

trów od siebie. Odległości te spowodują niemożność wywiązania się przez kwatermistrzostwo brygady WSW z nałożonych na nie zadań w omawianym zakresie. Wydaje się więc, że rozwiązania należy szukać w przydzielaniu POJ do oddziałów i związków tyłowych armii, Frontu, jak np: do baz szpitalnych, batalionów i brygad drogowych, kolejowych itp.

W ostatniej wojnie całość zagadnień ewakuacji, zaopatrywania i obsługi jeńców w armii i Froncie, należała do organów kwatermistrzowskich. Świadczą o tym choćby załączone dokumenty archiwalne z ostatniej wojny, tj. dyrektywa kwatermistrza I Frontu Białoruskiego z 13.10.1944 r. regulująca sprawy jeńców wojennych na okres zimy i przygotowa^{wy}nej operacji styczniowej /załącznik nr 2/ oraz zarządzenia ze sztabu Frontu dla szefa sztabu i kwatermistrza 1 A WP /załączniki nr 3 i 4/.

Obecnie ewakuacja jeńców wojennych pozostaje nadal problemem tyłowym i należy do organów kwatermistrzowskich. Obowiązująca instrukcja^{1/}, traktująca o organizacji i pracy tyłów operacyjnych w warunkach stosowania broni atomowej przewiduje w planach i dyrektywach kwatermistrzowskich również i organizację ewakuacji jeńców wojennych. Wydaje się, że ^{Współ}nocześnie organizacja ewakuacji jeńców będzie się sprowadzać do wyznaczenia odpowiednich dróg ewakuacji, miejsc na obozy jenieckie oraz ustalenia rodzaju i przydziału transportu do ewakuacji jeńców, jak również i innych zagadnień z tym związanych. Natomiast cała strona wykonawcza ewakuacji jeńców należeć będzie do odpowiednich organów WSW. Zagadnienia związane z zaopatrywaniem i obsługą jeńców nie ulegają żadnym zmianom w stosunku do ostatniej wojny i pozostają niewątpliwie nadal zadaniem organów kwatermistrzowskich.

Obecnie w naszym wojsku wydaje się celowe opracowywanie wspólnej dyrektywy /zarządzeń/ w sprawie ewakuacji, zaopatrzenia i obsługi jeńców przez kwatermistrza i organa WSW Frontu /armii/ na podstawie decyzji dowódcy i planu operacji.

1/ Szt. T. 7/55, wyd. MON 1955 r. str. 23, 25.

x

x x

Jednym z kryteriów oceny traktowania jeńców wojennych są ich warunki bytowe podczas pobytu w niewoli. Na warunki bytowe jeńców składają się takie czynniki, jak: wyżywienie, umundurowanie, zakwaterowanie, środki ewakuacji, opieka lekarska itp., czyli - ogólnie mówiąc - zaopatrywanie i obsługa.

W skrypcie tym starano się przedstawić zagadnienia związane z zaopatrywaniem i obsługą jeńców wojennych na obszarze Frontu, a szczególnie te zagadnienia, których wykonanie należy do organów kwatermistrzowskich. Szereg zagadnień z tego zakresu to problemy, które wymagają badań i pełnego opracowania. Problemy te były sygnalizowane w treści skryptu, tym nie-mniej warto na nie wskazać w zakończeniu.

Do obecnego czasu problemem nr 1 był brak dokumentu wykonawczego postanowień zawartych w Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. Pisze się w czasie przeszłym, bo jest opracowany regulamin postępowania z jeńcami wojennymi, którego projekt był autorowi udostępniony przez Szefostwo WSW i który służył za główną pozycję bibliograficzną tego opracowania. Po wydaniu tego regulaminu oficerowie będą mogli się zapoznać z zagadnieniami prawnymi, administracyjnymi i taktycznymi związanymi z jeńcami wojennymi, które to sprawy, ze względu na temat, w skrypcie tym zostały poruszone w daleko niewyczerpującym zakresie.

Drugim problemem jest zagadnienie likwidacji wśród wojsk npla skutków uderzeń własnej bmar po opanowaniu rejonów porażen. Ubiegłe wojny nie dostarczają nam w tym względzie żadnych doświadczeń. Również Konwencja Genewska z 12 sierpnia 1949 r. nie zawiera żadnych szczególnych postanowień w tym zakresie.

Kolejny problem, to brak ścisłego podziału kompetencji między organami WSW armii i Frontu, a organami kwatermistrzowskimi tych szczebli w zakresie ewakuacji jeńców wojennych. W związku z tym, w świetle obowiązujących instrukcji i doświadczeń z ostatniej wojny - z jednej strony, a funkcjami organów WSW w nowym systemie ewakuacji jeńców - z drugiej strony, nie bardzo wiadomo do kogo powinno należeć planowanie ewakuacji

jeńców wojennych i nadawanie tym planom formy dyrektyw lub rozkazów.

Problematyczne jest również zagadnienie gromadzenia i utrzymywania zapasów w armijnych i frontowych przejściowych obozach jeńceckich. Chodzi tu o to, że obecnie nie wiadomo ile, gdzie i jakie zapasy środków materiałowych należy zgromadzić i utrzymywać.

Powyższe problemowe zagadnienia powinny być badane, a wyniki tych badań i ustalenia w tym zakresie powinny być podane zainteresowanemu oficerom.

BIBLIOGRAFIA:

1. Regulamin postępowania z jeńcami wojennymi /projekt/, MON, Warszawa styczeń 1966 r. /Szefostwo WSW/.
2. Instrukcja o organizacji i pracy tyłów taktycznych MON, Szt. Kwat. 24/60, Warszawa 1961 r.
3. Instrukcja: Właściwości organizacji i pracy tyłów operacyjnych w warunkach stosowania broni atomowej MON, Szt. I 7/55, Warszawa 1955 r.
4. Przepisy o stosowaniu należności żywnościowych w czasie wojny. Wyd. Żywn. 31/60, wyd. MON, Warszawa 1961 r.
5. Konwencja Genewska z 12 sierpnia 1949 roku, Dziennik Ustaw PRL - załącznik do nr 38 z 1956 r., pozycja 171.
6. ppłk dypl. J. KRYWKO: Organizacja służby porządkowej w czasie wojny. Tajna Myśl Wojskowa nr 2/1962 r.
7. Mjr mgr E. CHELIŃSKI: Organizacja przejściowych obozów jeńceckich i ewakuacja jeńców wojennych na szczeblach taktycznych i operacyjnych. Myśl Wojskowa /tajna/ nr 2/1963 r.
8. Teczka dokumentów kwatermistrzowskich 1 A WP, Archiwum Centralne WP.

OPRACOWAŁ:
ADIUNKT KATEDRY TAKTYKI TYŁÓW

Wydruk. 50 egz.

Egz. nr 1-50 - Bibl.T.

Wyk. ppłk Jakubisiak

Druk. AM /11.01.67 r.

nr 016/WW

Kor. J.S.

ppłk dypl. Władysław JAKUBISIAK

Omówiono na zespole katedry dnia
18.12.1966 r.

W Y C I A G

z regulaminu postępowania z jeńcami wojennymi /projekt/

Określenie jeńca wojennego

- 1.1/ Jeńcami wojennymi w rozumieniu niniejszego regulaminu - zwanymi dalej w skrócie jeńcami - są osoby, które znalazły się we władzy PRL, a należą do jednej z następujących kategorii:
- a/ członkowie sił zbrojnych nieprzyjaciela, jak również członkowie milicji i oddziałów ochotniczych stanowiących część tych sił zbrojnych;
 - b/ członkowie innych milicji i innych oddziałów ochotniczych, włączając w to członków zorganizowanych ruchów oporu, należących do nieprzyjaciela i działających poza granicami lub w granicach własnego terytorium, nawet jeżeli to terytorium jest okupowane pod warunkiem, że te milicje, oddziały ochotnicze lub zorganizowane ruchy oporu:
 - mają na czele osobę odpowiedzialną za swych podwładnych;
 - noszą stały i dający się z daleka rozpoznać znak rozpoznawczy;
 - jawnie noszą broń;
 - przestrzegają w swych działaniach praw i zobowiązań wojny;
 - c/ członkowie regularnych sił zbrojnych, którzy podają się za podlegających rządowi lub władzy nie uznanym przez PRL;
 - d/ osoby towarzyszące siłom zbrojnymi nieprzyjaciela, ale nie należące do nich bezpośrednio, jak np. cywילni członkowie załóg samolotów wojskowych, korespondenci wojenni, dostawcy, członkowie oddziałów pracy lub służb powołanych do opieki nad osobami wojskowymi, pod warunkiem, że osoby te posiadają upoważnienia od sił zbrojnych, którym towarzyszą;

- e/ członkowie załóg statków handlowych, włączając w to kapitanów, pilotów i uczniów oraz członkowie załóg samolotów cywilnych nieprzyjaciela, o ile nie przysługuje im prawo do korzystniejszego traktowania na mocy innych postanowień prawa międzynarodowego;
 - f/ osoby należące do ludności cywilnej, które stawiają opór z bronią zbliżającym się wojskom, jeżeli jawnie noszą broń i przestrzegają praw i zwyczajów wojennych, a nie miały czasu zorganizować się w regularne siły zbrojne.
- 2/ Z traktowania zastrzeżonego w niniejszym regulaminie dla jeńców korzystają również osoby, które należą lub należały do sił zbrojnych kraju okupowanego, jeżeli nawet początkowo zostały zwolnione w czasie trwania działań wojennych poza okupowanym terytorium, lecz właściwe organa PRL uważają za niezbędne ich internowanie, zwłaszcza po nieudanej próbie tych osób połączenia sił z siłami zbrojnymi, do których należą i które nadal walczą lub gdy osoby te nie stawiają się na wezwanie w celu ich internowania.
- 2.1/ Nie są uważani za jeńców zatrzymani przez Siły Zbrojne PRL:
- a/ członkowie personelu sanitarnego nieprzyjaciela, przeznaczonego wyłącznie do odszukiwania, zbierania, przenoszenia i leczenia rannych i chorych albo zapobiegania chorobom;
 - b/ członkowie personelu przeznaczonego wyłącznie do zarządzania formacjami i zakładami sanitarnymi;
 - c/ członkowie stowarzyszeń Czerwonego Krzyża lub innych ochotniczych stowarzyszeń pomocy kraju nieprzyjacielskiego działający przy służbie zdrowia armii nieprzyjacielskiej i używani do takich samych czynności jak personel sanitarny nieprzyjaciela;
 - d/ członkowie personelu duchownego przydzieleni do sił zbrojnych nieprzyjaciela.
- 2/ Członkowie personelu sanitarnego i duchownego mogą być zatrzymani w obozach jeńców. Osoby te wówczas:
- a/ korzystają co najmniej ze wszystkich uprawnień oraz ochrony przewidzianych dla jeńców;
 - b/ podlegają wewnętrznej dyscyplinie obozów, w których się znajdują;

- c/ nie mogą być zmuszeni do żadnej pracy nie związanej z ich misją lekarską lub duchową,
- d/ wykonują swe funkcje pod kierunkiem właściwych organów odpowiedzialnych służb Sił Zbrojnych PRL - na rzecz jeńców zgodnie z ustawodawstwem polskim i regulaminami wojskowymi.

3/ Za jeńców uważa się jednak wzięte do niewoli osoby wojskowe, które nie należą do stałego personelu sanitarnego, wyszkolone specjalnie do pełnienia w razie potrzeby obowiązków pielęgniarzy lub sanitariuszy pomocniczych do wyszukiwania lub zbierania, przewozu lub leczenia rannych i chorych, jeżeli wykonywali te czynności w chwili, gdy weszli w kontakt z siłami Zbrojnymi PRL albo wpadli w ich ręce.

3. W razie wątpliwości, co do przynależności osób, które wzięły udział w działaniach wojennych i znalazły się we władzy PRL, do jednej z kategorii wyliczonych w pkt. 1 i 2 niniejszego regulaminu, o ustalenie sytuacji prawnej tych osób należy wystąpić do właściwego sądu. Do czasu rozstrzygnięcia tej wątpliwości przez sąd osoby te korzystają z pełnej ochrony przewidzianej dla jeńców.

D Y R E K T Y W A

w sprawach I Białoruskiego Frontu 13 październik 1944 r.
nr 0789.

Dotyczy: przygotowania do przyjęcia i wyznaczenia jeńców do
pracy w odpowiednich warunkach.

W związku z nadchodzącym okresem jesiennie-zimowym
i na podstawie dyrektyw i wytycznych Szefa Tyłów Armii Czer-
wonej z 8 października 1944 r. nr 79237/Szcz. i NKWD ZSRR
z 3 lutego 1944 r. nr 54212 -

r o z k a z u j ę :

1. Do 1 listopada 1944 r. wszystkie zakwaterowania dla jeń-
ców wojennych wykorzystane przez wojskowe punkty jeńców
wojennych, SPW, frontowe obozy przyjąć ogrzać i zabezpie-
czyć w przenośne piecyki, utrzymując temperaturę pomiesz-
czeń do 16°C.
2. Jednocześnie z pomieszczeniami zajętymi SPW i FPPŁ, na wy-
padek masowego przybycia jeńców wojennych, posiadać rezerwo-
we pomieszczenia przygotowane do zakwaterowania jeńców wo-
jennych w jesiennych i zimowych warunkach. Przy braku re-
zerwowych pomieszczeń szefowie SPW i FPPŁ powinni przygoto-
wać wystarczający zapas sprzętu saperskiego jak: topory,
drażki żelazne, oskardy, łopaty i piły do budowy ziemianek.
3. Szefowi KSO Frontu ppłk. KOSCHLAD:
 - a/ zabezpieczyć SPW i FPPŁ w niezbędne materiały budowlane,
piece i inne narzędzia oraz opracować projekt ziemianek
o najbardziej prostych konstrukcjach;
 - b/ zabezpieczyć SPW i FPPŁ w opał wg zapotrzebowań szefów
SPW i FPPŁ oraz wyznaczyć miejsca dla opracowania poło-
żenia obozu.
4. Szefowi FPPŁ płk. MAZUR INOWI i ppłk. MAMIENKO:
 - a/ do 20 października br. uzupełnić nienaruszalny zapas
żywności dla zabezpieczenia jeńców wojennych w SPW -
10 000 rdz, a w FPPŁ - 30 000 rdz;

- b/ zgromadzić maksymalny zapas nienaruszalny umundurowania i obuwia, z obuwia wyremontowanego wojsk Armii Czerwonej;
- g/ zgromadzić niezbędny zapas inwentarza gospodarczego/kotłów, kuchen, wiader, menażek itp./

Intendentowi Frontu gen.bryg. ZIZINOWI - przekazać frontowym obozom, znajdujące się we frontowych i armijnych składach umundurowanie i obuwiu 3 i 4 kategorii pochodzące ze zdobyczy wojennej dla stworzenia zapasów w obozach.

Szefowi Obozów - złożyć do Intendenta Frontu zapotrzebowanie na materiały naprawkowe jak: nici, igły itp.

- 5. Szefom tyłów armii do 20 października 1944 r. zgromadzić na punktach zbiórki jeńców zapas nienaruszalny żywności 5 000 rdz i umundurowania zdobycznego, a przy jego braku - umundurowania własnego, w tym skarpety trzeciego gatunku, nie mniej niż 300 par.
- 6. W celu normalnej ewakuacji jeńców wojennych szefom tyłów armii uregulować oddzielnymi rozkazami i zarządzeniami sposób transportowania jeńców wojennych na armijne punkty zbiórki jeńców wojennych z dywizyjnych punktów zbiórki jeńców, z uwzględnieniem rozkazów Szefa Tyłów Armii Czerwonej nr 001 z 2.01.1943 r., nr 006 z 18.01.1944 r. i Szefa Tyłów Armii Czerwonej i Zcy Komisarza Ludowego d/s wewnętrznych nr 0077/007 z 27.01.1944 r.

Szefom frontowych przejściowych obozów i punktów przesyłkowych ustalić kierunek ewakuacji jeńców wojennych, po drogach równoległych do dróg wykorzystywanych przez wojska i tyły Frontu, od punktów zbiorczych do obozów jenieckich.

Uczynić odpowiedzialnymi za materiałowe zabezpieczenie jeńców wojennych w czasie ewakuacji:

- z dywizyjnych punktów zbiórki jeńców do punktów zbiorczych - szefów punktów zbiorczych;
- z punktów zbiorczych do frontowych obozów - Szefa SPW.

- 7. Szefowi Komunikacji Frontu - zorganizować na drogach ewakuacji jeńców wojennych punkty żywienia z wydawaniem gorącej strawy wg zapotrzebowań Szefów SPW, PPW i FPPL.

Zgodnie z dyrektywą NKWD ZSRR na kierunkach ewakuacji organizować punkty ogrzewania dla grup chorych jeńców wojennych wg zapotrzebowań Szefów PPW, SPW i FPPL.

8. W celu zapobiegania chorobom zakaźnym i przeziębieniom ściśle przestrzegać instrukcji wydanej przez Dowództwo I Frontu Białoruskiego i Szefa Oddziału NKWD d/s jeńców wojennych z 15 marca 1944 r. - traktującą o zabezpieczeniu sanitarno-przeciwepidemicznym i leczniczo-profilaktycznym jeńców wojennych". Zwrócić główną uwagę na profilaktykę przeciw tyfusowi i chorobom powstającym w wyniku przeziębienia.
9. Szefowi Służby Zdrowia Frontu gen. bryg. BARABANOWI:
 - a/ dokompletować do 20 października 1944 r. specjalne szpitale nr nr 2805 i 5173;
 - b/ przy masowym napływie jeńców wojennych wydzielić personel służby zdrowia i niezbędne leki dla zabezpieczenia transportów jeńców wojennych.
10. Przy ewakuacji jeńców wojennych transportem kolejowym zabezpieczyć transporty w niezbędną żywność na czas przejazdu oraz sprzęt gospodarczy jak: kuchnie, wiadra, miski, kubki, nalewki zgodnie z rozkazem Szefa Tyłów Armii Czerwonej i Zcy Ludowego Komisarza d/w wewnętrznych nr 0077/007 z dnia 27.01.1944 r.
Intendentowi Frontu gen. bryg. Zizinowi - zabezpieczyć ewakuację jeńców wojennych w niezbędny sprzęt gospodarczy i żywność na podstawie zapotrzebowań szefów obozów.
11. Szefom Komunikacji Frontu - wydać zarządzenie, aby wysyłane transporty z jeńcami wojennymi były zabezpieczone w niezbędną ilość pieców w liczbie 1 piec na 1 wagon, prycze itp.
12. Szefom tyłów armii zorganizować kontrolę w celu niedopuszczenia do pozbawiania jeńców wojennych przedmiotów mundurowych i obuwia. Jeńców wojennych z dywizyjnych i korpuśnych punktów zbiórki ewakuować tylko w odpowiednim przyodziewku i obuwiu.
13. Szefowi Oddziału NKWD d/s jeńców wojennych I Frontu Białoruskiego ppłk. MAMIENKO, na podstawie dyrektywy zorganizować konkretne działanie w zakresie zabezpieczenia jeńców

wojennych w okresie jesienno - zimowym.

SZEF TYŁÓW I FRONTU BIAŁORUSKIEGO

gen. bryg. D O N I E C

ZCA SZEFA SZTABU TYŁÓW I FRONTU BIAŁORUSKIEGO

ppłk N O W I K O W

Za zgodność:

SEKRETARZ ODDZIAŁU

ppłk PROWOROW

Pełne brzmienie i znaczenie skrótów.

- NKWD - Narodnyj Komisariat Wnutriennych Dier
/Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych/
- SPW - Sbornyj Punkt Wojenno-Plennyh
/Punkt zbiórki jeńców wojennych/.
- FPPL - Frontowej Polowyj Pierechodnyj Lagier
/Frontowy polowy, przejściowy obóz/.
- KSO - Oddział Kwartirnogo Snabżenia.
/Oddział kwaterunkowy Frontu/.
- PPW - Piersylocznyj Punkt Wojenno-Plennyh
/Punkt przesyłkowy jeńców wojennych/.

SZEF SZTABU POLSKIEJ ARMII

Dla zorganizowania punktu przyjęć jeńców wojennych w Polskiej Armii został upoważniony przez Oddział - mjr Oniehow, który otrzymał etat punktu zatwierdzony przez organa centralne. W/w etat nie podlega zmianom, ale przy kompletowaniu przez Was składu osobowego punktu dopuszczalne są częściowe zmiany, np: zamiast oficerów na funkcje komendantów o etacie podporucznika można wyznaczać podoficerów.

Punktowi jeńców wojennych przydzielić dwóch kierowców i dwa samochody do wyłącznej dyspozycji punktu.

Proszę punkt zbiórki jeńców wojennych przyjąć i uzupełnić wg etatu zarówno w stanie osobowym, jak i transporcie.

O Waszych poczynaniach proszę mnie zawiadomić, co jest niezbędne do meldunku składanego Radzie Wojennej Frontu.

SZEF ODDZ.NKWD D/S JEŃCÓW WOJENNYCH
PRZY SZEFIE TYŁÓW I BIAŁORUSKIEGO FRONTU

ppłk M A ⁴ M I E N K O

~~SECRET~~

SZEF TYŁÓW POLSKIEJ ARMII

Gen. bryg. CUKANOW

W związku z Waszym telegramem o organizacji punktu przyjęcia jeńców wojennych zostali delegowani przeze mnie na szefa punktu - ppor. MATELENKO i na Szefa Oddziału - mjr ONIEHOW.

Mjr Oniehow i ppor. Matelenko zostali zaopatrzeni w potrzebne instrukcje, rozkazy i inne materiały.

Wg ich meldunku przystąpiono do organizacji punktu wg zasad organizowania punktów jeńców wojennych w ZT i operacyjnych Armii Czerwonej.

Jednakowoż przy organizacji punktu występują trudności, a to: do tego czasu nie przydzielono niezbędnych samochodów transportowych.

Brak transportu na punkcie przyjęcia powoduje bardzo trudne warunki w pracy punktu. Ponadto punkt powinien posiadać zapas żywności w ilości 5.000 rdz, niezbędny sprzęt itp.

Praktyka pracy punktów przyjęć wskazuje, że brak transportu samochodowego, głównie ciężarowego przy częstych przejazdach punktu czyni go niezbędnym do wykonania postawionych mu zadań.

Dla obrony i konwojowania jeńców wojennych zawiadomieniem Szefa Wojsk NKWD d/s ochrony tyłów Frontu Białoruskiego o potrzebie wyznaczenia niezbędnej ochrony oraz Dowódcę 251 pułku konwojowego o wyznaczenie konwoju.

Proszę Was o zaspokojenie potrzeb mjra ONIEHOWA w umundurowaniu i środkach finansowych.

Punkt zbiórki jeńców wojennych 1 Armii WP otrzymuje nr 96.

Proszę Was o wykazanie największego starania w organizowaniu punktu i zawiadomienia mnie o gotowości punktu do przyjęcia jeńców wojennych oraz jego miejscu znajdowania się.

SZEF ODDZIAŁU NKWD D/S JENCOW WOJENNYCH
PRZY SZEFIE TYŁÓW I BIAŁORUSKIEGO FRONTU

ppłk MAMIENKO

Załącznik nr 5

S K Ł A D

zasadniczej należności żywnościowej dla jeńców wojennych "J" wchodzi następujące środki spożywcze:

Lp.	Nazwa środków spożywczych	Dziennie w granicach na 1 osobę
1	Chleb żytni	500
2	Mąka pszenna	20
3	Kasze, strączkowe, makaron	120
4	Mięso	100
5	Słonina	25
6	Ziemniaki	600
7	Warzywa	200
8	Cebula świeża	20
9	Warzywa smakowe	10
10	Kawa konserwowa	35
11	Sól kuchenna	25
12	Przyprawy	8
	W tym: koncentrat pomidorowy 5 g	
	R a z e m	1648 g

Wartość odżywcza - 2643 kalorii netto.

Uwaga: - dodatkowo przysługuje dziennie:

- 5 szt. papierosów;

- 0,1 pudełka zapalek /1 pudełko na 10 dni/.